

BBC 20: "YEAH, YEAH, YEAH, DET ENKLE ER DET BESTE. YEAH, YEAH, YEAH, OG LEITA ETTER ANKERFESTE"

Sammen med tre kolleger, blant dem en odøling som attpåtil er leder i lokallaget, uten at jeg nevner navn, var jeg nylig på tur til USA. Nærmere bestemt var vi på den årlige kongressen til Association for behavior analysis international, ABAI, som denne gangen ble holdt i Denver, med Rocky Mountains som vakker, snødekt bakgrunn. Og mine kolleger dro ikke til USA med lua i hånda. I den forbindelse er det mange som kjenner til, for ikke å si så med egne øyne, at det ble reklamert nokså hektisk for eMagasin for Atferdsanalyse (eMAA) på Storefjell i mai. I Denver gikk man et steg lenger, og kjørte reklamekampanje i selveste USA. Akkurat som England er fotballens hjemland, er jo USA atferdsanalysens hjemland. Delvis til forskjell fra England har USA klart å beholde posisjonen som verdens desiderte nr. 1 på det aktuelle området, der konkurransen riktig nok kanskje er litt mindre. Dette forhindret altså ikke en gjeng ihuga nordmenn i å gå rundt i t-skjorter med eMAA-logo på. At dette satte et sterkt preg på Denver og kongressen er vel å overdrive litt, men fritt for respons var det faktisk ikke. En grunn til dette kan være at t-skjortene prydes av mer enn selve eMAA-logoen: Også grunnformelen for operant atferd lyser imot alle som ser i riktig retning, akkurat som formelen for etanol som står skrevet på veggen på Løitens brenneri.

En ung student fra Boston ble så begeistret for eMAA-t-skjorten at hun spontant byttet den til seg mot sin egen. Det ble litt stripping før hun og Stein Modig Andersen ble fornøyde

Formelen medførte selvfølgelig både gjen- og anerkjennelse hos innvidde, som da vi befant oss på samme restaurant som noen amerikanske atferdsanalytikere. For den som ikke er helt med på hvilken formel jeg snakker om, er den altså $S^D : R \rightarrow S^R$, som på bildet ovenfor. Jeg gjør for ordens skyld oppmerksom på at dette er formelen for operant atferd, og ikke for det som blant annet akevitt inneholder drøyt 40 % av. R står jo for responsen, som kan være hva som helst som vi gjør som er følsomt for sine konsekvenser. S^R står jo for forsterker, det vil si en eller annen konsekvens som øker sjansen for å gjenta handlinger som

kan føre til det samme. S^D står jo for diskriminativ stimulus, som altså er et eller annet som viser at sjansen for forsterkning av visse handlinger er til stede, for ikke å si større enn den pleier å være. Legg merke til at jeg stokket litt på rekkefølgen på formelens bestanddeler. Det er fordi jeg mener at den rekkefølgen er like riktig. I begynnelsen var vel responsen, eller var det kanskje diskriminanten? Jeg vet da søren. Men hvis jeg er inne på noe, kan formelen like gjerne være $R \rightarrow S^R \rightarrow S^D \rightarrow R$ og så videre. Kanskje den evige runddans kunne ha vært illustrert med at formelen rakk rundt hele plagget? Dette kan nok framstilles på like mange måter som det går an å forenkle virkeligheten på. For forenkles må den, og også eMAA-varianten er en helt grei måte å gjøre det på. Det er heller ikke utenkelig at formelen er hentet fra ”høyeste hold” – uten at dét automatisk borger for sannhet – og at jeg får det atferdsanalytiske miljøet på nakken. Nå må jeg uansett slutte, før jeg begynner å gå eMAAs atferdsskole i næringen. Tilgi at jeg skriver så mye om eMAA, men jeg tror faktisk at magasinet er viktig for våre medlemmer.

En annen reaksjon på atferdsformelen var stikk motsatt, det vil si at reaksjonen kom fra folk som ikke ante hva formelen betydde. En ekspeditør i en Wahlgreens Pharmacy utbrøt med stor beundring at ”You must be smart, since I can’t understand your t-shirt”. Det virket nesten som det var rett før han knelte for meg, og lot meg ta med varene uten å betale, men amerikanerne er jo flinkere enn oss, inkludert odølinger, til å gi komplimenter. Uansett medførte situasjonen at jeg tenkte over hvor godt jeg har det, og ble takknemlig. Tenk å reise på statens bekostning, og oppleve slikt og mer til!

Det er mye å si om hva t-skjorten kunne si om min intelligens. For det første er det fullt mulig å gå med en t-skjorte med tekster eller formler som man ikke fatter et kvekk av. Mange smykker seg med Einsteins berømte formel, som knapt et menneske i verden skjønner seg på. Akkurat når det gjelder atferdsanalyse, har jeg vel gjort såpass iherdige forsøk på å forstå saker og ting at jeg neppe er helt ignorant – da måtte jeg vel være nokså underlødig. Det er kanskje verre at ”formelen” er mindre tilgjengelig og forståelig enn den kanskje kunne ha vært. Både vi i eMAA og vi i lokallaget, som til en viss grad er de samme personene, er jo opptatt av å gjøre ting enkelt, så hvorfor ikke hjelpe publikum også her? Jeg har derfor noen forslag til alternativer til dagens formel, eller ”notasjon” som det så fint heter:

$$S^D \quad : \quad R \quad \rightarrow \quad S^R$$

Her er det visst muligheter! : Jeg prøver! \rightarrow Jøss, det gikk! Dette skal jeg gjenta ved en passende anledning!

Dette ser lovende ut : Jeg hiver meg uti det \rightarrow Dette ga mersmak!

Han er hjemme : Jeg banker på \rightarrow Det var et hyggelig besøk, og det blir ikke siste gangen

Én svakhet ved forslagene er at de viser hvordan formelen kan fungere for personer med et visst språk. For de av oss som er lite verbale, og i situasjoner der vi handler ubevisst, som ifølge Skinner stort sett betyr at vi ikke beskriver det vi holder på med, og for ikke å snakke om dyr, kan vi imidlertid tenke oss andre muligheter, om enn litt kjedeligere. For en mus kan vi tenke oss:

$$S^D \quad : \quad R \quad \rightarrow \quad S^R$$

Katten er borte : Musa danser på bordet \rightarrow Det føltes frydefullt, og øker sjansen for samme atferd neste gang katten er borte (uten at musa kan beskrive det)

Ingen bonde å se : Reven stjeler ei høne → Det var godt, og øker sjansen for å gjøre det samme en annen gang ingen passer på. (Men heller ikke reven kan beskrive dette, den kan bare handle slik neste gang sjansen byr seg.)

Dilemmaet er hvilke eksempler vi kan bruke hos mennesker uten språk, som spedbarn og særlig mennesker med dyp utviklingshemning. Jeg har forståelse for at det ikke tar seg godt ut å sammenligne særlig sistnevnte gruppe med dyr, samtidig som det kan være visse fellestrekk når det gjelder hvordan læring nødvendigvis må foregå.

En annen svakhet ved forslagene så langt, er at de er spesielle og ikke generelle. De kan derfor ikke erstatte formelen, eller popularisere den, bare gi *eksempler* på bruk av den. Et forslag til en popularisert formel kan derfor være slik:

$$S^D : R \rightarrow S^R$$

Mulighet Forsøk Suksess og mersmak

Og da må formelen uttrykkes med følgende symboler: $M : F \rightarrow S^M$. Men det vil jo i seg selv være like ”gresk” som dagens, så løsningen må vel da bli å bruke hele teksten. Jeg tror at Ogden Lindsley, presisjonsopplæringsens far, hadde likt den løsningen...

S^M må forresten ikke oppfattes som at det kun er sadomasochistiske aktiviteter som kan medføre suksess og mersmak, eller være forsterkende. Det kan være hva som helst, akkurat som forsterkere kan være hva som helst. Degustibus non est disputandum – smak og behag kan ikke diskuteres. Ellers ser det jo litt fint ut med den hevede M-en etter S-en.

Nå har jeg snart kverulert nok om dette, men jeg vil bare kort kommentere at jeg aldri har sett noen god begrunnelse for hvorfor eMAA-formelen har kolon mellom S^D og R, men pil mellom R og S^R . Etter det jeg vet, markerer kolon at det følger noe av det som står før kolonet. Også en pil skal vel vanligvis vise at noe følger av det som er skrevet eller gjort før pilen, eller en implikasjon, som er et fint ord for en følge. Dermed skulle de være temmelig ekvivalente, eller gjensidig utskiftbare, for å sneie innom en annen gren av atferdsanalysen, men nå skal dere få slippe.

Over til noe helt annet. I denne spalten har jeg avlagt noen visitter til hvordan en del psykologer og instanser praktiserer psykologisk behandling. Skolenekting har vært en gjenganger, men dere tåler kanskje en ny runde med et så viktig tema. Den 15. juni hadde avisen Glåmdalen på Kongsvinger et stort oppslag om at Kongsvinger kommune vurderer å dra hjem og hente elever som ikke møter på skolen. De vil prøve å hindre at barn dropper ut av skolen for godt, en ytterst aktverdig målsetning. Hvis det virkelig blir noe av, er det et flott initiativ.

Så får vi heller spørre om hvor det blir av instanser som skal ha ekspertise på slike problemer, som barne- og ungdomspsykiatrien, og da snakker jeg ikke spesielt om Kongsvinger. På slike klinikker har jeg flere ganger opplevd at det heter at ”ingen må presse eleven”. Dét får meg til å stille noen spørsmål: Hva er farlig med press? Skal det være totalt frivillig å gå på skolen? Hvor mange vil gå på skole og delta i opplæring hvis det ikke foreligger noen form for press til det? Er det ikke opplæringsplikt for barn i grunnskolen? Har ikke foreldre plikt til å få barnet på skolen? Er det ikke en sak for barnevernet hvis foreldre lar deltaking i opplæring være opp til barnet selv? Slik kunne jeg holdt på, men dere skjønner tegningen.

Jeg og to kolleger hadde nylig et evalueringsmøte med skole og foreldre etter noen måneders temmelig vellykket behandling av skolenekting hos en halvstor elev. I tre og et halvt år hadde han vært mye borte fra skolen, og når han var på skolen deltok han lite i

ordentlig undervisning. I stedet hadde han formingsfag det meste av tiden. Det ble en del fuglebrett og skjærefjøl, for å si det slik. De siste to årene var det spesielt ille. Den perioden ble innledet med at både BUP og PPT – det skal jo normalt være betryggende med samstemte uttalelser fra to antatt kompetente instanser – hadde gitt det berømmelige og forslitte rådet om ikke å presse eleven. Det er nesten så vi kan si at rådene ga grunnlag for å snakke om gyldig grunn til fraværet, og at det dermed knapt var skolenekting. Elles var det liten tvil om at en mer enn middels begavet gutt hadde stø kurs mot NAV. Nå mener rektor at gutten har tilsvarende stø kurs mot utdanning og jobb, og da ikke i form av noe som er varig tilrettelagt, med 15 kroner timen og uførepensjon. Vi får se, men det er liten tvil om at sjansene er betraktelig bedret. Kontakten med jevnaldrende har også kommet seg drastisk. Jeg skal spare dere for utlegninger om at gutten attpåtil hadde en nokså ubegripelig aspergerdiagnose, som det skulle være så viktig å ta hensyn til, uten at det ble utdypet hvordan...

Dette er kanskje å overdrive litt, men ut fra oppslag i Glåmdalen kan det bli sterke scener på Vinger framover, selv om behandling av skolenekting nok pleier å gå adskillig roligere for seg.

Også denne illustrasjonen er kanskje å ta litt hardt i. (I tillegg kan den selvfølgelig være hentet fra en trist og vanskelig situasjon, noe også den forrige kan være.)

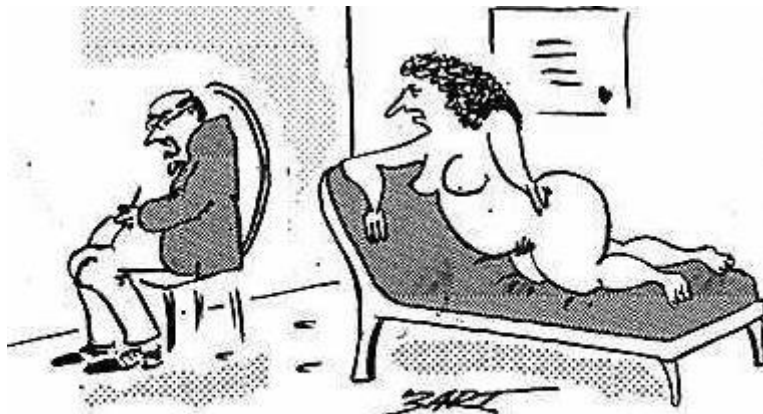
Jeg vil være snar med å poengtere at behandling av skolenekting ofte er relativt ukomplisert. Viktige egenskaper hos en behandler er å kunne vise en human bestemthet, sånn

i tilfelle "pasienten" skulle finne på å sette bukkebein eller stikke av, og en viss evne til ikke å høre på unnskyldninger og bortforklaringer som skolenektere nokså raskt blir eksperter på å komme med. Man må selvfølgelig også vite litt om hvordan det må være på skolen for at eleven skal ha det bra der, men dette vet som regel skolen mye om selv. Det er også viktig å gjøre det kjedelig å være hjemme, og heller ikke det trenger å være noen heksekunst. Tro meg på at det er uhyre få som tar skade av å gå på skolen, i alle fall ikke når de skjermes litt for eventuelle sterkt sårbare sider.

Ut fra dette tror jeg at Kongsvinger kommune kan ha en sjanse til å lykkes. Men selv om behandling av skolenekting ikke trenger å være så komplisert, så skal det heller ikke tas for lett på. Når vi har lyktes så ofte i Habiliteringstjenesten, skyldes det ikke minst at vi i hver enkelt sak kan stable på beina et team som kan dele på oppgavene, som ikke minst er å komme hjem til eleven og følge vedkommende på skolen. Det hjelper selvfølgelig også godt at vi, i all beskjedenhet, har en viss erfaring med problematferd generelt. Nok en suksessfaktor er at vi kjenner hverandre godt og tenker tilstrekkelig likt, samtidig som vi fortløpende diskuterer større og mindre problemer som dukker opp.

Bestemthet er altså viktig. I den forbindelse var det en rektor som syntes at vi hadde vært fantastiske som hadde fått en elev på skolen igjen. Jeg prøvde å tone ned vår innsats. Jeg viste til noen kollegaer av meg som hadde vært med på behandlingen, og sa noen sånt som at "Hadde de typene dukket opp hos meg om morgenen, så hadde jeg trolig gjort hva som helst, jeg også". Jeg håper at rektoren forsto overdrivelsen, selv om han så litt vantro på meg.

Det er nok ikke alle som kan stille opp med det som vi kan, men vi er heller ikke redde for å dele erfaringene med de som måtte ønske det. Etter et kurs som vi hadde om skolenekting i lokallagets regi den 4. februar, fortalte jeg i en BBC at vi ble kontaktet av en BUP som ønsket at vi skulle hjelpe dem med å heve sin kompetanse på temaet. Jeg tolket dette som et lovende initiativ, som kunne bære bud om nytenkning i etaten. Men jeg har ikke hørt noe, så det er vel fare for at trangen til å få ny kunnskap, og kanskje justere organiseringen litt, har gått over. Uansett anbefaler jeg å dra ut og jobbe med klientene i sine naturlige miljøer. Som regel er de helt ufarlige, selv om man komme litt i tvil noen ganger:

"Boy! Talk about avoidance behaviour!"

Det finnes nok terapeuter som er litt redde for sine klienter, til og med inne på kontoret, selv om det kanskje ikke akkurat er en slik situasjon jeg tenker på i tilfellet skolenekting. Her er det også litt forståelig...

Det var det med ikke å gjøre ting så vanskelig. I den forbindelse heter det gjerne at det er forskjell på teori og praksis. Men trenger forskjellen å være så stor? Skal ikke teori være generelle beskrivelser av hvordan ting fungerer, basert på hva som generelt har vist seg å være

tilfelle, og ikke mer eller mindre løse spekulasjoner på rent "filosofisk" grunnlag? Derfor synes jeg at det er mer på sin plass å si at *dårlig* teori gir *dårlig* praksis.

Et muntre tema er Morodalsfestivalen, som nettopp er i havn, og her snakker vi *virkelig* om noe som lokallaget er involvert i. Som det framgikk av forrige BBC, er ikke minst Kjell Grinden primus motor. Det vil gå for langt å gi et fyldig referat, men programmet spente fra seriøse, om enn muntre og lette, LOFT fra Sør-Odal, til skikkelige hæla i taket-folk fra folkedypet, som Vazelina Biloppbøggers og Sputnik. Jo "folkeligere profil", jo flere av publikum var det som entret scenen for å ha en strofe med i laget. Da Vazelina spilte, var det så folksomt at Eldar Vågan utbrøt at "Nå finn snart itte Paulsen att trommen' sine". Jeg har ikke forskningsmessig belegg for det, men jeg mener at jeg observerte at personer med Downs syndrom var overrepresenterte på scenen, men så har de jo også ord på seg for å være noen skikkelige hurrajenter og -gutter. I Hedmark vet jeg at ca. en av sju personer med utviklingshemning som får kommunale tjenester, har downs. Her snakket vi nok om en langt større andel, i ett tilfelle kanskje sju av 12. Da var forresten Sputnik på scenen, så det kan være at akkurat han har et spesielt downstykke.

Sputnik på Morodalsfestivalen er jo forbundet med "beatlestilstander" foran scenen. Slik også i år. Til høyre står den unge, assisterende konferansier, Marius Kristiansen, fra Nord-Odal.

Ett av mange spesielle poenger med Morodalsfestivalen, er at den begynner å bli uhyre interessant fra et meteorologisk synspunkt. Ingen av de tre gangene den har vært arrangert, har værgudene vært på riktig side. I år var det halvannen time eller så med silregn, uten at jeg kunne se at det la noen demper på stemningen. En grunn til dette kan være noe som heter *læring*, det vil si at folk var bedre forberedt enn årene før, og innrettet seg bedre. Og etter hvert ble jo været svært så brukbart, i alle fall opphold. Uansett er det nok ikke lenge før festivalen får et værrykte som får artister til å legge om repertoaret, og legge inn låter som "Raindrops keep falling on my head" "Kom sol, kom regn" og "Regnets rytme". Nok en mulighet er å hente over Muddy Waters fra Chicago, men det er kanskje litt sent.

Vi må heller ikke se bort fra positive sider ved den sterke sammenhengen mellom Morodalsfestivalen og en viss nedbør. For det første er det liten tvil om at den fyller våre kraftmagasiner, og dermed bidrar til billigere strøm, hvis det ikke bare fører til at strømrikingene fyller lommene enda mer. For det annet er det liten tvil om at det går lenge før bøndene trenger å bekymre seg over tørke. Skulle det bli tørke likevel, så er det bare å bråarrangere en Morodalsfestival for å sikre rekordavlinger. Festivalen åpner jo også for

muligheter for å hjelpe til i områder på kloden der nedbøren er for liten til å skaffe nok mat og drikkevann.

Før jeg ønsker dere en foreløpig god sommer – BBC bør vel ikke ta sommerferie i en verden der folk forlanger å være oppdatert i viktige spørsmål – vil jeg bare si at lokallaget hadde en særdeles huggal (odøling for hyggelig) og velsmakende sommeravslutning på hytta til Kari og Finn ved Storsjøens frodige bredder. Det var vel noe sånt som åtte jenter, pluss meg. Kjønnfordelingen var omtrent som i en del kommunale bofellesskap, i alle fall når vi er litt ute på bygda, og passet meg helt utmerket. Da gjorde det meg heller ikke noe at storsjarmøren Paul Vidar Bjørndalen var innom en tur og fikk sin del av oppmerksomheten. Linda Sundet var som vanlig meget munnrappt og vittig. Jeg likte kanskje aller best den om da hun var i sikkerhetskontrollen, og opptil flere menn gyvde på henne for å sjekke både her og der, som om de ikke skulle ha sett damer før. ”Ta det med ro, alle skal få”, lød det fra den snartenkte knapperjenta. (Knapper er ei bygd i Odalen, så ”knapperjente” har ingenting med å knappe opp klær å gjøre.) Jeg må si at visse komikerdamer som er yndlinger i NRK, blir tamme i forhold til dette presise, verbale maskingeværet. Men så er vel NRK mest å regne som et sosialt nettverk der det gjelder å ha de rette kontaktene.

Kjekke glåmdal- og nesjenter skåler for en godt gjennomført sesong i lokallaget.

God sommer så lenge!

22. juni 2011

Børge Holden